

PODEM PARLAR DE LA CATALUNYA DELS ÀUSTRIES COM D'UN ESTAT? I ON RAU L'ESTATALITAT, EN LES MONARQUIES COMPOSTES?

NÚRIA SALES
Universitat Pompeu Fabra

RESUMEN: *¿Podemos hablar de la Cataluña de los Austrias como de un estado? ¿Y en qué radica la estatalidad de las monarquías compuestas?*

Núria Sales denuncia diversos anacronismos, como el uso presentista del concepto de Estado. Para ello, aporta una infinidad de ejemplos que ilustran la idea de la multi-estatalidad de las monarquías compuestas, concretamente de la de los Austrias en Cataluña.

RESUM:

Núria Sales denuncia diversos anacronismes, com ara l'ús presentista del concepte d'Estat. A tal fi, aporta una infinitat d'exemples que il·lustren l'idea de la multi-estatalitat de les monarquies compostes, concretament de la dels Austries a Catalunya.

SUMMARY: *Can we consider Catalonia under the Hapsburg as a state? What is the concept of state in composed monarchies?*

Núria Sales stresses several anachronisms, such as the presentist abuse of the idea of State. Bringing in abundant examples, she highlights the idea of multi-statality of compound monarchies, especially that of the Hapsburgs in Catalonia.

"La Catalogne, composée des comtés de Barcelone, Roussillon et Cerdagne, a au moins huit journées de long et près de cinq de large ..."
(memorial s.d. s.n., 1642, Arch. Vincennes, M & D1744).

L'aplicació retroactiva d'esquemes del present causa estralls en historiografia: no són considerats com "estats" de segles enrera, sinó aquells que continuen existint (inclosos aquells que sota el seu nom inicial han deixat d'existir com a estats, tot passant a constituir el nucli hegemònic d'estats ulteriors que continuen existint —cas de Castella retrospectivament naturalitzada "Espanya", cas d'Anglaterra, del gran ducat de Moscòvia etc.). L'extrapolació a partir del present (o de l'avant-present) condueix també a una altra mena d'errors: ja que la Gran Bretanya (posem per cas), o Espanya en tant que estat, no existeixen abans de, respectivament, el disset-divuit o divuit-dinou (segons el cas, i la fita cronològic definitòria triada) no manca qui consideri que, en el territori ocupat

per aquests estats moderns, d'«estats» no n'hi havia, abans que aquests es constituïssin. I poc importa, pel què fa al cas que en terres hispàniques fem coincidir l'emergència de "l'estat" amb la primera o la segona Isabel, amb Carles I-V o amb Felip IV-V.

Detestable, la naturalització retrospectiva, l'extrapolació a partir del present i la ignorància de la unió *personal* de corones (amb confusió entre "regne" —cada estat o "terra" jurídicopolíticament constituït— i "regnes" —o "corona", o "monarquia"— conjunt dels diferents estats sota una comú dinastia) aflora constantment en la pràctica historiogràfica quotidiana: des de títols de llibres, com *Gascony, England's first colony* o com *Le premier âge de l'État en Espagne, 1450-1700*, fins als noms dels llocs: Càller sistemàticament corregit en "Cagliari", Perpinyà o "Perpiñán" corregits en "Perpignan" en treballs escrits en castellà sobre el Llibre del Consolat del Mar o en publicacions de correspondència de Carles I-V, etc. (L'edició castellana de l'esplèndid *Roussillon Roman* de la col·lecció "La Pierre qui vire", els posa tots en francès, els noms de llocs rossellonesos, cerdans i conflentins que hi surten, i referint-se als segles IX-XIII!). Trobem també "visirs iugoslaus" a l'Imperi Otomà el segle XVI (Braudel); la *Nueva Recopilación* és donada com a referència parlant de delictes o penes a l'Aragó o la València també cinc-centistes, sens parlar de la quasi sistemàtica castellanització dels noms dels antics reis d'Aragó practicada per historiadors francesos i que escriuen en francès. Les revoltes dels Països Baixos, i més endavant la de Portugal el 1640, són descrites com a "revoltes nacionals" pels mateixos autors que parlaran de la dels catalans el 1640, o de les de Nàpols i Messina, com a revoltes "d'una regió contra l'estat". Se'ns parla de les guerres sueco-poloneses de 1617-1630, russo-polonesa de 1610-1618 o turco-poloneses de 1621-1660s, però no pas de guerra "ucraïno-polonesa" de 1648-1654 sino de "revoltes de cossacs" (o, si de cas, "guerra cossaco-polonesa"). En els castells de les Corberes, que durant mig mil·lenni constituïren una frontera política tant o més "lineal" que no ho seria l'esboçada pels tractats de 1659-1666 i la majoria de llibres que en tracten, en aquesta inconscient negació de realitats estatals (i per tant, de fronteres polítiques) altres que les actuals, no hi veuen sino *châteaux cathares* (i en el castell reial de Cotlliure, un *château templier*). Gent del Capcir que, al llarg dels darrers segles ha defensat els seus drets sobre aigües, pastures i boscos invocant l'usatge *Stratae* o *Roques* i les "Constitucions de Catalunya", és descrita per R. Verdier com a "opposant un *droit paysan et populaire*" al "*droit de l'état*": ni en broma se li acut que poguessin oposar el "dret d'un estat" (si bé un estat que havia deixat d'existir) a un altre "dret d'estat". Dit sia de passada, ben parats s'haurien quedat els remences dels segles XIV-XV (capcinesos inclosos) en veure les "Constitucions de Catalunya" (i, encara més, els "Usatges de Barcelona" en elles recollits) descrites com a "dret pagès i popular"! Tenim també historiadors de la ceràmica o del teixit que, no contents de parlar-nos, referint-se als segles catorze-disset, d'exportacions procedents "*du Languedoc-Roussillon*" i destinades a "*la Catalogne*", busquen detalls duaners i

tarifarís (que naturalment, poc troben) a les soles lleudes reials! (Inversament i per extrapolacions de signe diferent, algun historiador de les guerres i revoltes del disset, no veu sinó queixes contra els "drets del General" o "de la Generalitat", allà on textos coetanis clamen contra drets o exaccions imposats per *lleudataris*, *Capitania General* i alcaïts de frontera). En fi, la Confederació Helvètica essent com és una realitat ben actual, se serva preciosament el record de tot tractat entre Ginebra, Zurich i Basilea en els segles XIV-XVI, com a etapes de la seva formació. Però són oblidats els tractats, tant o més nombrosos, firmats aquells segles per aquestes mateixes i altres ciutats actualment suïsses, amb Estrasburg, Colmar, Besançon: tractats que tampoc no trobem en manta *Histoire d'Alsace*, ni del Franc-Comtat: tampoc els trobem a la *Histoire de la France Urbaine* dirigida per Duby, com no hi trobem els tractats signats per Narbona els segles XI-XIII (ni els trobem tampoc, aquests tractats de la ciutat de Narbona, en recents *Histoires de Narbonne*).

Del fet que a la monarquia dels Austries hispànics no existís una llengua "oficial" única, ni un "Tribunal Suprem" únic, ni una compilació de lleis general única, ni (o no pas del tot) una política eclesiàstica i grau d'"obediència" respecte a la Santa Seu únic, ni tant sols principis de successió dinàstica comuns, enlloc de treure'n la conclusió que s'imposa (una pluralitat d'estats diferents i una "unió personal de corones" sota un mateix monarca) certs autors en deducixen que la llengua no tenia aleshores importància "identitària organitzativa", o que d'"estat" encara no n'hi havia (o sí que n'hi havia, però "descentralitzat" i amb "autonomies")!

La *civitas composita*, la *commonwealth of nations*, la monarquia pluriestatal o multinacional, caracteritzada pel fet que diferents elements d'"estatalitat" rauen en diferents graus i components ("monarquia", "corona", "regne" o altra "terra", etc.) enlloc de concentrar-se a la sola cúspide, era la norma, i no pas cap excepcionalitat hispànica, ni hasbúrgica. Plural, era la monarquia dels Estuarts sis-centistes; plurals, foren la monarquia danesa i la polonesa etc. ("l'oblit" de la pluralitat, ha induït errors com els de considerar el regne de Croàcia, o encara Eslovàquia, com a "part de l'antic regne d'Hongria" (sí que ho foren, en canvi, de la corona hongaresa, o de Sant Esteve), Kiev i tota Ucraïna com a "part de Polònia". Fins i tot, dintre de l'Imperi Otomà, el suposat monolitisme del qual ha estat oposat a un suposat "model europeu", trobem, dels Principats de Transilvània a la República de Salé, territoris sota dinasties i estructures pròpies, sens parlar dels a-territorials atributs polítics conferits a patriàrques i grans rabins. Fins i tot en la monarquia tinguda per més allunyada de tals pluralitats, la francesa, diversos dels antics estats (regne de Provença i de Bretanya, etc.) o fragments d'antics estats, que hi desomboquen conserven (amb algun eclípsi momentani) els seus "estats", o corts estamentals, propis, fins a 1789. En política eclesiàstica, si bé el gal·licanisme predominarà en el conjunt, alguna província posteriorment afegida (el Franc Comtat, el Rosselló) continuarà sent *patria obedientia* (*pays d'obedience*) respecte a la Santa Seu: així la Butlla *In Coena*

Domini, prohibida a la *patria reducta* (com era prohibida, d'altra banda, a la corona de Castella) continuarà llegida (com a la resta de Catalunya) en el Rosselló (com podem veure a *Dieu, le Roi, les hommes - Perpignan et le Roussillon, 1580-1830* de R. Sala (1996) pp. 376-377). Hi havia, sobretot, el cas de la corona de Navarra, l'herència dels Albret-Foix-Bearn aportada per Enric IV el 1589, sense que "l'anexió" de 1620 li llevi gaire la seva especificitat de corona distinta, a l'interior de la monarquia francesa. I la corona de Navarra estava constituïda al seu torn per un "regne" (la Navarra *ultrapuertos*), un "principat sobirà" (Bearn), un comtat parcialment (Sabartés) sobirà (Foix) i una varietat de senyories i cosenyories. S'erra Greengrass quan descriu el Bearn com "*a small part of the old kingdom of Navarra*" a *Conquest and Coalescence*: no sols el Bearn era més gran que la part de l'antic regne de Navarra que els seus reis naturals salvarien de la conquesta fernandina de 1512, sino que, malgrat la creació, arran de la "unió" de 1620, d'un parlament de Pau comú, el Bearn i la Navarra *ultrapuertos* continuaren fins a 1789 reeditant els seus respectius furs propis, celebrant els seus respectius "estats" (amb ús freqüent del biarnès en el Bearn, com explica Christian Desplat i com podem constatar a l'Inventari, publicat, dels arxius departamentals *des Basses Pyrenées* (actual departament *des Pyrenées Atlantiques*). El comtat de Foix era una altra realitat jurídicopolítica distinta, amb els seus propis estats de tres braços també fins a 1789. I, dintre dels dominis patrimonials de la casa de Foix en el conjunt constituït per la "corona de Navarra", ni el vescomtat de Castellbò (perdut el 1512), ni Andorra (conservada), ni el Querigut, ni el Donasà (com aquestes recordaran en els seus respectius *cahiers de doléances* de 1789) no formaven part del comtat pròpiament dit, fossin quines fossin les pretensions foixenques. Sota els Albret-Foix-Bearn, la corona de Navarra coneixia una varietat de llengües (gascó en el Bearn, llenguadocià en el comtat de Foix i Querigut, català a Andorra, basc, castellà, gascó i francès a Navarra, gascó i francès en certes senyories més al nord) comparable a la de monarquies —i algun imperi— molt més vastes. El cas de successius "Hispaniarum rex" és, aquí, prou conegut i no voldria aturar-m'hi més que per recordar que de Flandes, Brabant, Franc-Comtat i altres terres de l'antic "cercle de Borgonya" els descendents de Carles I-V no eren pròpiament sobirans sino comtes, ducs o simples senyors, feudataris en principi de l'Imperi (a Diètes del qual assisteixen certes ciutats, i prínceps-bisbes, de la monarquia hispànica, com Besançon); Felip V encara ha de demanar investidura del Papa pel que fa a Nàpols i Sicília, de l'emperador pel què fa al Milanesat (Hippeau). Els Borbons de França no obtindrien reconeixement oficial de deslligament definitiu respecte a l'Imperi, per Borgonya i altres terres del seu cercle, abans de 1653-1713. D'uns territoris, un mateix rei podia ser "paccionat" i d'altres "absolut" (en el sentit tautològic de no admetre sobirania compartida), si més no en principi (principi que es reflecteix en diferències de ritual, Lluís XV i Lluís XVI jurant servir furs i llibertats als seus súbdits biarnesos abans de rebre'n jurament de fidelitat i homenatge, mentre, en tant que rei de França *strictu sensu*, reben

jurament unilateral, no pronunciaven altre jurament submissori que respecte a Déu i l'Església). No ja feudataris, sino (per alguns dels seus territoris) sotsfeudataris de l'Imperi, foren els Hohenzollern (per la Prússia ducal, que tenen en feu dels reis de Polònia) i els Savoia. Si bé en cada monarquia, el grau de potestat, i de titularitat, màxima, tendeix a destenyir en totes les demés, i per més que les "unions personals de corones" presuposen que cadascun dels regnes es conservin com a estats distints (cadascun amb les seves lleis generals pròpies, assemblees estamentals pròpies, tribunals de suprema apel·lació i altres atributs de sobirania propis), existia, en el si de cada monarquia, una corona o nucli hegemònic. De la famosa frase de P. Franquesa, "*el rey es castellano y no de otra parte*", o del "*la monarquia española, que más bien deberíamos llamar castellana*" de Domínguez Ortiz, en podríem trobar tantes conjugacions, glosses i variants, com "monarquies pluriestatals" hi havia. En el si de cada monarquia plural, la tendència era a retallar plomes a les corones no-hegemòniques: un dels legítims greuges dels hongaresos revoltats contra l'Imperi a darreries del disset i part del divuit, serà la "immediatesa" que l'emperador concedirà a les terres que havien estat, abans de 1525, de la corona de Sant Esteve, preses als turcs: una de les conseqüències (a no ser que en fos la causa) d'aquest no reincorporar-les a la corona hongaresa, serà la concessió a gran escala de principats i senyories a alemanys, lorenesos i altres súbdits no-hongaresos (ni croates) de l'Imperi. L'adscripció de la part de Navarra conquerida per Ferran el Catòlic a la corona de Castella i la desadscripció de Nàpols i Sicília respecte a la corona d'Aragó els anys 1550s, prou podien ser l'equivalent, dintre de la monarquia catòlica, de la "immediatesa" prodigada pels Habsburg de Viena a costa de la corona de Sant Esteve. S'han buscat causes neutres o pragmàtiques a la desadscripció de Nàpols i Sicília: ja que, des del segle passat, formen part d'un mateix estat, es presuposa que, de tot temps, és natural que el regne de Sicília formi part del mateix conjunt que el ducat de Milà, i aberrant que formi part (amb Sardènia, que hi continuarà fins a 1717, amb Mallorca, València, etc.) de la corona d'Aragó! Si els problemes lligats a la distància són els adduits, l'adscripció al Consell d'Itàlia, radicat a Madrid, res no solucionava (sens parlar de la distància —i molt particularment la distància-temps— que separava Palerm o, fins i tot, Nàpols de Milà). I ¿per què no desadscriure també els "regnes" ultramarins —i les Illes Canàries— de la corona de Castella, si l'argument veritable era aquest? Subsistirà, no cal dir, un irredentisme aragonès respecte a Navarra, Nàpols i Sicília, amb manifestacions a darreries del regnat de Carles II com les que trobem en el curiós *Los estragos del temblor* d'Uberto Balaguer (1697).

Fos el que fos en la pràctica (inclosa una pràctica jurídic-judicial, amb conflictes entre diferents legalitats coexistents) la pluralitat de regnes, i de corones, al si de diferents monarquies, era una realitat jurídica: en monarquies plurals, una cosa era la dependència envers del monarca, una altra cosa, la dependència envers la "terra": s'era "súbdit" del primer i "natural" de la segona, les corts catalanes concedien naturalitzacions catalanes, les corts aragoneses,

naturalitzacions aragoneses, etc. La confusió no ja de dret sinó de fet, la fusió entre la noció de "natural" d'una terra i "súbdit" del monarca, si bé heretada per la teoria de la "sobirania de la nació", és amb l'absolutisme (en el seu sentit doblement tautològic de "sobirania incompartida" i identificada amb el "sobirà") que sembla generalitzar-se. Hi ha qui diu que l' "estat no esdevé territorial" fins al disset. el divuit i qui sap-lo. Com imaginar un estat sense territori? No és que l'estat esdevingui territorial, sino una mil·lenària o plusquam-mil·lenària distinció entre "terra" i "princep" --i també entre domini i potestat reial-- que semblen desdibuixar-se aleshores: un dels resultats de la confusió són definicions set i vuit-centistes de les fronteres entre França i Savoia, entre els Alps i el Roine, com a "fronteres del Regne de Sardènyia", Neuchatel descrita com a "part del regne de Prússia", o encara, fronteres "d'Espanya amb Rússia", al nord de Califòrnia. Frontera "entre Espanya i Rússia" set-centista, no cal dir, infinitament menys lineal i precisa que la del comtat de Foix l'any 1295 transcrites per Davic i Vaissète, o les estipulades entre Aragó i Catalunya en reials arbitratges i testaments, també de darreries dels segle tretze!

"Un estat de sobirania imperfecta, però estat a la fi?" em preguntava jo, referint-me a la Catalunya dels Àustries, glosant la *Història de Bearn* de P. de Marca. Ara bé (i com P. Tucco Chala ha destacat) aquesta *Història de Bearn* és un model de subtilitat en la manipulació documental, en un intent de guanyar la consideració de Lluís XIII i de Richelieu sense perdre massa la dels seus connaturals biarnesos. Poques nocions duen una càrrega més feixuga mítico-místico-mitificadora que la de "sobirania". Rebutjar-ne l'ús sota pretext de definicions molt ulteriors, tantmateix, és recaure en aquesta plaga de la historiografia, l'extrapolació a partir del present. Un present (o pre-present) al qual s'atribueixen (com si "actual" i "definitiu" fossin sinònims, o qui sap per quins altres desenfocaments) competències definitòries negades al passat, i una univocitat en la definició que, certament, el passat poc practicava, però el present tampoc. (Tot repassant això, sento amb les meves pròpies orelles a France-Inter, avui 22 de gener de 1997, aquesta frase d'antologia —però que no és sinó un pas més en la direcció impugnada: "*La politique n'a pas toujours existé, elle n'existe que depuis du XVIIIe siècle*"). El motiu per, eventualment, descartar la noció de "sobirania imperfecta" en el cas de Catalunya del catorze-disset, és que els catalans d'aleshores l'utilitzaven raríssimament (en contrast amb els "holandesos", que l'utilitzaven moltíssim), en feren tota mena d'aplicacions o intents d'aplicació, la retallaren en oferir-la a diferents prínceps, disputaren si radicava en aquests, en els "estats generals", en cadascuna de les províncies (com a Suïssa en cadascun dels cantons, i més endavant, en els Estats Units inicials, en cadascun dels tretze estats). A la Catalunya del setze-disset es parlava, sobretot, de "potestat" (exacte equivalent d'un dels diferents sentits de "sobirania"). Prou podien opinar uns que la potestat radicava en el rei *en corts*, els altres, en el rei *amb corts* i els altres, en *la cort* (conjunt Rei més Tres Braços) pròpiament dites: tres opinions molt diferents (la primera, seria la

defensada per P. de Marca i més endavant Grases, dos “absolutistes”) però que tenen en comú la indissociabilitat de “potestat” i de “corts”. Esquematzant, prou podríem dir que, a la monarquia hispànica, dues o tres estatalitats es sobreposen: en matèria de política exterior, de guerra i pau, és la monarquia que l’encarna, i al Gran Turc poc l’importa que Carles I-V li faci la guerra en tant que rei d’Aragó o de Castella, de Sicília, etc. O que (en els mapes publicats per l’infidel) siguin les quatre barres, i no els lleons de Castella ni la creu de Borgonya, que onegin sobre Djerba. En política interior (i no pas només en matèria de competències civils o d’administració local pròpies de modernes “autonomies”, expressió que sembla presuposar una transferència parcial de poders per part d’un estat central pre-existent, anacronisme inaplicable a la Catalunya dels Àustries) ¿com no considerar que és l’estat particular — se’n digui “estat” com sovint prou que es deia, se’n digués “província” o “regne” o com se’n digués, a condició que el territori així caracteritzat tingui lleis generals pròpies— no pas simples “costums” o “furs” civilistes i locals— suprema apel·lació judicial pròpia, corts estatamentals pròpies, etc. Qui encarna la estatalitat? Però en certes matèries (principis, teòrics si més no, dinàstico-successorials, regalies reconegudes per la Santa Seu i algun altre aspecte de la política eclesiàstica i la relació amb el Papa, qualitat —“per accidens” o suposadament indissoluble— del lligam entre regnes) no és ni en l’“estat” particular, ni en la monarquia, que radica l’estatalitat, sino en la *civitas composita* intermitja: la Corona d’Aragó. D’objeccions, a l’esquematzisme d’aquest esquema, prou se’n poden fer: mobilitzacions de la noblesa catalana en defensa de Xipre, Rodes o Malta (el “*tots els comanadors (que) eren a la terra, vells i jovers*” de les memòries de Perot de Vilanova, editades per Antoni Simon) en tant que súbdits de l’ordre —internacional o supraestatal— de l’Hospital de Sant Joan de Jerusalem (“la religió” per antonomàsia, en els textos coetanis) més que no pas en tant que vassalls del rei. I, sobretot, el fet que certes decisions de política general al mateix temps que interior, tant en el segle catorze (abolició de l’ordre del Temple, confiscacions i re-atribucions de grans baronies) com sota els Reis Catòlics (Inquisició nova, expulsió dels jueus) o Felip II-III (expulsions de morescs) emanin, no pas “del rei *amb* cort” ni tant sols “del rei *en* cort” i menys encara de “*la* cort” (em refereixo, és clar, a la “cort general” vulgarment coneguda per “corts”) sino de la monarquia, i del centre d’aquesta, tot prenent la forma d’una pluralitat d’edictes o decisions (una per corona o una per regne).

No assimiléssim pas, en tot cas, Diputació del General a “el govern propi”. La Diputació del General prou hi participa, en un govern interior que control·la bona part de les finances i duanes —és “la Generalitat” qui paga també els salaris del Reial Consell i Audiència, els de Virrei i lloctinent de governador, etc., qui administra el fisc pròpiament dit, i en aquest sentit, és aberrant oposar les “scves” rendes a les del Reial Patrimoni com a prova de la feblesa del poder reial, o com a prova de “feblesa impositiva” del país; si de cas, podríem dir, seguint a Pere Molas (1996) “*les finances del Regne eren més importants que les*

finances del rei". Però hi participa al costat, o més ben dit darrera, d'aquells mateixos Virrei i Reial Audiència a qui oposa ocasionals "tancaments de caixes". Hi participen també, els senyors de vassalls dotats de mer i mixt imperi, alta i baixa justícia criminal (el nombre dels quals augmenta, enlloc de disminuir, amb l'extinció-disgregació dels grans comtats i vescomtats primigenis, en els segles XIV-XVI, i el rossegament de mitres i abats, doble fenomen acompanyat del pas de molts ex-carlans i altres sots-feudataris directes i senyors de vassalls per se —una mena "d'immediatesa"—). I particularment grans magnats com els Cardona (senyors, els Cardona, de potser una sisena part del Principat): triplement significatiu és en aquest sentit que tot i ser les rendes dels Sessa-Cardona en el sol Principat (unes 167.000 lliures anuals, els anys 1620s, segons Serra-Vilaró) sense comptar les molt més substancials de que gaudien en altres regnes de la monarquia, del mateix ordre que les de la Diputació del General, d'algun d'ells digués Cabrera de Córdoba "*murió de melancolia por estar arruinado*"! Per més despeses sumptuàries i obligacions dotals que gravessin "els estats de la casa de Cardona", prou sembla que una de les principals causes d'endeutament, fos la participació en "la cosa pública" en els més diversos nivells d'aquesta (monarquia, regnes particulars, cúries baronials en ciutats i viles amb les conseqüents despeses de tribunals, beneficència i presons, batllies etc.). Els senyors de vassalls tenien també (en virtut d'una o dues de les diferents legalitats que, no gens harmoniosament, co-existien) un dret de mobilitzar seguicis armats (els bandolers dels textos cinc-centistes, no sempre ho són, de "bandolers" en el sentit delictiu, més recent, de la paraula) de vegades impugnats i de vegades sol·licitats per la corona. Hi participen també, en aquest govern propi (si bé en força menys grau que en segles precedents) les ciutats, les "valls" (en el seu sentit de comunitats constituïdes en "consells de la terra" com l'andorrà, l'aranès, el de la Vall d'Àneu). Barcelona no signa ja tractats *defensio maris* amb València, Tortosa, Ciutat de Mallorca i Perpinyà, ni es fermencera en tractats entre el rei d'Aragó i el de França, però és ella (i no pas "la Generalitat" o Diputació del General) qui hi té Sala d'Armes, ensinistra "coroneles" i —en absència del Virrei i determinades altres circumstàncies— exerceix alta i baixa justícia a través de "juis de prohoms". En la graduació de "reculletes" que regeix l'organització de la guerra defensiva, són els comuns (ciutats, viles o valls) i els senyors de vassalls o eclesiàstics dotats de mer i mixt imperi, els que efectuen en primer lloc les mobilitzacions sol·licitades pel rei, virrei o lloctinent de governació; la Diputació no se'n ocupa sino subsidiàriament i ocasional, de mobilitzacions que no constitueixen cap de les seves competències habituals abans dels daltabaixos sis-centistes (per més que, tot i la seva subsidiarietat, mobilitzacions en part confiades a la Diputació com les de 1512-1516 i les de 1596-1598 gravin ferotgement les seves finances). En fi, Diputació del General, Reial Audiència i Virrei s'eclipsen (o, més ben dit, s'haurien, en principi, d'eclipsar, per diferents motius) quan es celebren corts generals. Al gran espaiament de la convocatòria d'autèntiques corts generals en els segles setze-

disset, s'ha atribuït la seva suposada inoperància, la suposada fossilització del dret públic català. Però en l'interval entre cort i cort, aquesta segueix actuant, no sols a través de la seva "Diputació" que tendeix a convertir-se en insubordinada rival, sino a través de *divuitenes* i *junes de braços* i —més endavant— de dos organismes nous que han passat desapercebuts per la (potser volguda) confusió homonímica (el *Braç militar* interestamental permanent que, des de darreries del setze fins a la fi de la Guerra de Successió, sembla constituir una comissió permanent i coexisteix amb el "Braç militar" (nobiliari) tradicional— el "Braç militar" tradicional té el seu President, el nou té el seu Protector) o, en el segon cas per l'ambiguitat del nom (*Tres Comuns*); els *Tres Comuns*, que semblen haver jugat rols decisoris el 1697-1713, no són pròpiament la reunió de la Diputació del General amb el Consell de Cent barceloní i el Braç Militar tradicional (Braç militar tradicional que continua essent l'únic "Braç militar" en corts) sino un consistori nou constituït per sis membres, dos d'ells, en representació de la Diputació, dos d'ells, en representació de la Ciutat, dos d'ells, en representació dels "fals" Braç militar, interestamental, nou; tots dos, (*Braç Militar* nou i *Tres Comuns*) —com les *divuitenes* del període 1585-1593 estudiades per Miquel Pérez Latre— corresponen a desdoblaments (paral·lels al constituït per "la Generalitat" o Diputació del General) de la delegació de poders de les corts (en realitat, en el cas de *divuitenes*, *junes de braços*, Braç Militar nou i "Tres Comuns" delegacions i emanació dels tres Braços més que no pas del conjunt constituït per aquests i el rei, definitori de la "cort general" pròpiament dita).